

7. Коваленко С. С. Російсько-український словник з машинобудування / С. С. Коваленко. – К. : НМКВО, 1993. – С. 56–59.
8. Кудашев И. С. К вопросу о формах терминов и терминологических элементов / И. С. Кудашев, А. Д. Хаютин // Лексикология. Терминоведение. Стилистика. – Москва ; Рязань, 2003. – С. 101–107.
9. Нікуліна Н. В. Транспортне термінознавство як основа мовно-професійних знань з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» / Н. В. Нікуліна // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філол. – 2010. – Вип. 50. – С. 289–295.
10. Нікуліна Н. В. Транспортна термінологія в часи української бездержавності (мовно-прагматичний аспект) / Н. В. Нікуліна // Бъдещи изследвания : матеріали за V Междунар. науч. практ. конф. – Т. 8 : Филол. науки. История. – София : Бял ГРАД-БГ ООД, 2009. – 96 с.
11. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
12. Практичний словник виробничої термінології. – К. : [б. в.], 2008. – 122 с.
13. Родников А. Н. Логистика: Терминологический словарь / А. Н. Родников. – [2-е изд]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
14. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 246 с.
15. Туровська Л. В. Терміни та номени в науково-технічній сфері / Л. В. Туровська // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. / [відп. ред. проф. Л. О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. VI. – 448 с.
16. Федорченко Е. А. Процессы терминологизации общелитературной лексики в языке таможенного законодательства / Е. А. Федорченко // Средства номинации и предикации в русском языке. – М. : Наука, 2001. – С. 67–78.
17. Шелов С. Д. Опыт построения терминологической теории: значение и определение терминов : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / С. Д. Шелов. – М., 1995. – 35 с.
18. Шелудько І. М. Практичний словник виробничої термінології / І. М. Шелудько. – Х. : Рад. шк., 1931. – 110 с.

Карпенко Галина. Особенности формирования логистических терминов. В статье рассматриваются особенности возникновения и функционирования логистической терминологии в украинском языке, а также анализируются формы, типы и происхождение логистических терминов. Исследованы средства словообразования, наиболее свойственные терминосистеме отрасли логистики, а также проанализирована их специфика. Определены основные принципы исследования отдельных терминосистем, углубление теории терминологии и терминографии, издания разноотраслевых словарей.

Ключевые слова: украинский язык, понятия, термин, терминосистема, квазитермин, номинация, дефиниция, номен, заимствования, общеупотребительная лексика.

Karpenko Galina. Features of the Formation of Logistics Terms. In the article are determined the features of emergence and operation of logistics terminology in the Ukrainian language, and analyzed the forms, types and origin of the logistical terms. The main sources of new items in the terminological system on logistics terminology investigated, and the phenomenon of their specific features are analyzed. The basic principles of operation reflected intensive research of separate term system, deepening of theory of term, by edition of different industries a particular branch dictionaries.

Key words: Ukrainian language, notion, term, term system, kvazitermin, category, definition, nomen, borrowings, commonly used vocabulary.

Стаття надійшла до редколегії
16.04.2013 р.

УДК 811'366.5

Наталія Костусяк

Комунікативно-прагматичні ознаки питальної модальності

У статті з'ясовано диференційні ознаки питальної модальності, досліджено її в ракурсі «мовець – адресат» і схарактеризовано у зв'язку з діалогічним мовленням. З огляду на сукупність кваліфікаційних параметрів виокремлено загальнопитальні, частковопитальні й невластиво-питальні модальні значення, описано їхні модифікації й формальні маркери.

Ключові слова: питальна модальність, загальнопитальні та частковопитальні модальні значення, уточнювально-перепитувальні, уточнювально-зустрічні, питально-заперечні, питально-альтернативні значення.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній синтаксичній науці важливого значення набуває дослідження модальності, якій з огляду на багатоступеневість і найвищий рівень абстрактності категорійної змістової основи необхідно надати статусу суб'єктивно спрямованої комунікативно-прагматичної міжрівневої надкатегорії, що лежить в основі мовленнєвих актів і репрезентує різнопланове ставлення мовця до витлумаченого фрагмента дійсності. Багатовекторну сутність модальності відбивають особливості її структурування. Складники розгляданої надкатегорії – морфологічна модальність, синтаксична модальність та лексико-граматична модальність. Специфіку морфологічної модальності визначає наявність виразних комунікативних ознак, пов'язаних із відображенням ірреальних відношень, маркованих категорією способу дієслова. Синтаксична модальність, яка перебуває у безпосередньому зв'язку з категорією комунікативної настанови, ґрунтується на протиставленні реальних дій, процесів, станів діям, процесам і станам ірреальним (гіпотетичним, передбачуваним, бажаним (із семантикою волевиявлення)). Експлікуючи різноманітні акти мовлення, вона значно ширша від морфологічної. Специфіку категорії синтаксичної модальності відбиває досить розгалужений морфологічний спектр, що увиразнює комунікативно-інтенційний зміст конкретних синтаксичних одиниць. Категорійне значення лексико-граматичної модальності пов'язане зі ставленням мовця до висловленої ним думки та непрямим переданням висловлень інших осіб.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Із-поміж трьох складників надкатегорії модальності увагу дослідників привертає передусім синтаксична модальність, виокремлення якої стало традиційним у сучасній синтаксичній теорії (див. розвідки Ш. Баллі, О. В. Бондарка, Г. О. Золотової, В. З. Панфілова, В. Г. Гака, В. М. Бондаренка, В. Б. Касевича, В. О. Плунгяня та ін.; в українстиці – О. С. Мельничука, Л. О. Кадомцевої, А. П. Грищенка, А. П. Загнітка, Н. В. Гуйванюк, М. В. Мірченка, В. М. Ткачука, В. Д. Шинкарука та ін.). Попри значне зацікавлення вказаною категорійною одиницею в лінгвістичній літературі на сьогодні ще немає єдиної дефініції, детального опису системно-структурної організації й усього комплексу засобів її вираження. Водночас пріоритетним вважаємо те, що останнім часом лінгвісти акцентують на комунікативній зорієнтованості та суб'єктивному спрямуванні категорії синтаксичної модальності. Наприклад, на думку І. Р. Гальперіна, її функціонування пов'язане передусім із рівнем мовлення. За спостереженнями лінгвіста, модальність стосується «категорій, притаманних мові в дії, тобто в мовленні, і саме тому є самою сутністю комунікативного процесу» [2, с. 113]. Близькими вважаємо міркування В. Г. Гака, який зараховує модальність до групи категорійних одиниць, зорієнтованих на мовця [1, с. 58–59]. З огляду на виразні комунікативно-прагматичні параметри та сукупність конкретніших категорійних змістових ознак синтаксична модальність на нижчому рівні членування охоплює вісім грамам – розповідну, питальну, спонукальну, бажальну, умовну, стверджувальну/заперечну, вірогідну й переповідну модальності. **Предметом** нашого дослідження обрано питальну модальність, значний внесок у розбудову теорії якої зробили Н. В. Гуйванюк, О. П. Жаровська, Н. В. Кондратенко, С. Т. Шабат-Савка та ін. На противагу відзначеним напрацюванням, що дають повні й цілісні уявлення про синтаксичну сутність питальних речень, їхню організацію та ін., у нашій студії маємо на меті схарактеризувати питальність як одну з грамам синтаксичної модальності. Великі перспективи у вивченні питальної модальності мають антропоцентричний та комунікативно-прагматичний аспекти. Саме такий підхід вважаємо актуальним, оскільки він відіграє неабияку роль у системному дослідженні вказаної грамами та її формальних засобів експлікації, зокрема синтаксичних одиниць, особливо з огляду на конкретну ситуацію спілкування. На переконання Н. В. Гуйванюк, «антропоцентрична парадигма сучасного мовознавства висвітлює новий погляд на семантику речення. Спілкування як діяльність, як соціально-комунікативна взаємодія людей, в результаті якої синтаксичні одиниці (речення) перетворюються у мовленнєві реалізації (висловлення), породжує низку прагматичних виявів семантики. Мова як система систем перетворюється у знаряддя передачі думок і обміну інформацією з метою досягнення комунікативних і позакомунікативних цілей. У зв'язку з розглядом мови як діяльності у мовознавстві з'явився новий напрям – комунікативно-прагматичний» [3, с. 358]. Подана лінгвістична інтерпретація синтаксичних одиниць, зокрема й репрезентантів питальної модальності, вирізняється широтою підходу, віддзеркалює їхню багатогранність і має беззаперечні переваги для всебічного дослідження зазначеної грамами. Для досягнення сформульованої вище мети передбачено розв'язання таких основних завдань: 1) з'ясувати диференційні ознаки питальної модальності; 2) дослідити питальну модальність у ракурсі «мовець – адресат» і схарактеризувати у зв'язку з діалогічним мовленням;

3) виокремити загальнопитальні, частковопитальні й невластиво-питальні модальні значення, описати їхні різноманітні модифікації й формальні маркери.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. У центрі сучасної лінгвістичної проблематики перебуває всебічний і багатоаспектний опис усієї сукупності мовних одиниць відповідно до їхньої цільової зорієнтованості й найрізноманітніших умов реалізації. Правомірність такого підходу ґрунтується на переконанні, що мовленнєва діяльність людини безпосередньо пов'язана й зумовлена конкретною комунікативною ситуацією. За спостереженнями Н. В. Гуйванюк: «У процесі спілкування взаємодіють мова як мовна діяльність, спрямована на розвиток мовних одиниць усіх рівнів, і мовлення, спрямоване на практичне використання комунікативних одиниць, на кодування/декодування інформації окремих висловлень чи їх поєднань у відповідному тесті (дискурсі)» [3, с. 359]. Такий аспект вважаємо перспективним для опису грами питальної модальності, що дає змогу аналізувати її в ракурсі «мовець – адресат». Першого сприймають як творця висловлення, роль другого виконує той, кому це висловлення призначене. Зазначений підхід уможливорює кваліфікацію комунікативного процесу як двобічного явища, що відбиває взаємодію інтенції мовця та сприйняття сказаного слухачем.

У сучасному мовознавстві, розкриваючи сутність питальності, дослідники переважно вважають її одним із різновидів спонукальності. Показове у цьому аспекті твердження О. М. Пешковського: «...якщо ми повідомлюваними думками бажаємо вплинути на свого співрозмовника, <...> на його волю, спонукати його вчинити так або так, то таке мовлення можна назвати спонукальним мовленням. Останній випадок поділяємо на два: ми можемо спонукати слухача повідомити нам те, чого ми не знаємо, відповісти на наше запитання – мовлення питальне, і ми можемо його спонукати зробити саме те, що ми йому наказуємо або про що просимо, мовлення спонукальне» [6, с. 392]. Водночас реченнєві побудови з питальною та спонукальною модальністю мають низку розрізнявальних ознак, зокрема їм притаманна різна спрямованість на розв'язання відповідного мовного завдання спілкування. Хоч вони призначені викликати дію адресата, але питальні структури відбивають тільки мовленнєві дії, а спонукальні містять категоричність та комплекс мовленнєвих і немовленнєвих дій, пов'язаних зі спонуканням співрозмовника до виконання наказів, прохань тощо.

В українській мові питальну модальність презентують структури, які містять апелювану до адресата вимогу «підтвердження або заперечення реальності основного змісту речення чи уточнення окремих компонентів змісту» [7, с. 128]. З огляду на тяжіння сучасних лінгвістичних студій до комунікативно-прагматичного аспекту вивчення мовних явищ вважаємо за доцільне розглянути висловлення з питальною модальністю саме в такій площині. Винятково важлива для опису конструкцій із питальною модальністю є зорієнтованість на діалогічне мовлення. Найчастіше наголошують, що така форма вербальної комунікації передбачає трьох (адресанта, адресата й запиту [8, с. 229]), чотирьох (питання, адресанта, адресата, відповіді [5, с. 12]) чи більше (адресанта, адресата, повідомлення, мовленнєвої інтенції мовця, контексту, ситуації, за якої питальне речення зреалізовується [4, с. 229]) елементів. Функціонування конструкцій питальної модальності передусім зумовлене прагненням мовця отримати потрібну інформацію. Продукуючи питальні конструкції, адресант спонукає співрозмовника до отримання відомостей про події, чийсь діяльність тощо. Репрезентантами зазначеної семантики виступають питальні речення, модальне значення яких передають відповідні засоби – питальна інтонація; порядок слів, що зазвичай полягає в переміщенні слова, пов'язаного з питанням, на початок речення; питальні частки (*невже, хіба, чи*); питальні займенникові слова (*хто, що, котрий, скільки, чий, який* і под.). Наприклад: **Це** ваш чоловік? (В. О. Шевчук), **Це** *ваши* чоловік? **Це** *ваши* чоловік?; ...*є* ж про зраду там які статті? (Л. Костенко); **Знайшов** підкову щастя? (Г. Чубач); **Невже** звичайній хустині тут надають такого значення? (П. Загребельний); **Хіба** не цвіт Цей білий сніг? (Г. Чубач); **Чи** у тебе, Маріє, все тут гаразд? (В. О. Шевчук); **Хто** тебе сюди просив? (Г. Тютюнник); **Що** скаже нам убивниця на се? (Л. Костенко); **І чим** же, **чим** ви будете карати моє смутне, зацьковане дитя? (Л. Костенко); **Які** то квіти так цвітуть Посеред ночі в моїм сніві? (Г. Чубач).

Основні функційні вияви речень питальної модальності побудовані на таких найважливіших семантичних ознаках: 1) з'ясування реальності чи ірреальності співвідношення змісту речення з певним фактом дійсності; 2) бажанні мовця отримати конкретну інформацію. Відповідно до поданих параметрів виокремлюємо два різновиди питальних модальних значень: загальнопитальні та частковопитальні.

Модальне значення загальнопитальних конструкцій передбачає орієнтацію адресата на ствердну, заперечну відповіді чи їхні модифікації. У такому разі адресант уже володіє певною інформацією, але вона недостатня, часткова. Наприклад: *То ти й обідати не прийдеш?* – *Ні, – якось сердито відповів Оксен і, загорнувши в газету хліб та сало, ступив до дверей* (Г. Тютюнник); *– Ви вже помирилися?* – *Ні!* (В. Слапчук); *– Може, підсобити? Га?* – *Самі справимось* (Г. Тютюнник). Своєрідний тип загальнопитальної модальності становлять структури з уточнювально-перепитувальним та уточнювально-зустрічним значеннями, пор.: *Зітхнули райці. Обізвався первий: – Та тут таке! Козак у нас погиб. – Погиб? Козак?* (Л. Костенко) і *– Є докази, що це вона дала пиття? – А хто ж би ще трувів Бобренка Гриця? Кому він ще так знівечив життя?* (Л. Костенко); *– І ви не боїтесь давати його мені... не боїтеся, що я вкраду?* – *зблідла Абрекова. – Ви?! Як це – ви вкрате? Та вас усі знають...* (Р. Іваничук). До диференційних ознак таких висловлень належать різні суб'єктивні оцінні значення, зокрема здивування, захоплення, недовіри співрозмовника щодо висловленої мовцем інформації.

До конструкцій із загальнопитальною модальністю належать питально-заперечні синтаксичні одиниці, за допомогою яких співрозмовник у формі питання заперечує якийсь факт дійсності. Комунікативна специфіка таких структур передбачає нейтралізацію власне-питальної семантики й актуалізацію риторичної питальності, наприклад: *– Це ти випустив бугая, Хомо? – Ти що? Здурів?* (Г. Тютюнник); *Куди вже там співають про молоду? Куди вже там ходить на вечорниці, як я до церкви ледве вже іду?* (Л. Костенко). Певну модифікацію загальнопитальної модальності простежуємо у реченнях із додатковим нашаруванням бажальної семантики. Вони також позначені нівеляцією питальної інтенції й наближені до риторичних питальних структур. Наприклад: *А що, якби знайшлася хоч одна, – в монастирі десь або на горищі? Якби віліла в тому пожарищі – неопалима – наче купина?* (Л. Костенко); *– Ех, до цих би книшів та ще вишкварок, правда, хлопче?* (Ю. Мушкетик); *...а що, коли б згуртуватися?* (Р. Іваничук); *А чи не залізи в штандари, часом зблискувало в голові, чи не згорнутись клубочком у запічку?* (Є. Гуцало).

Функційно-семантична специфіка частковопитальних синтаксичних одиниць ґрунтується на відображенні потреби адресанта у розширенні його інформації про певні предмети, події, явища тощо, наприклад: *...коли, чого і для якої причини таке незбожже діло учинила?* (Л. Костенко). Найчастіше такі конструкції містять питальні займенникові іменники, займенникові прикметники, займенникові прислівники, займенникові компоненти з квантитативною семантикою, наприклад: *Що вона каже?* (П. Загребельний); *Хто ти, сину мій, і яка потреба привела тебе в мою обитель?* (Р. Іваничук); *Так куди ти йдеш, хлопче?* (Ю. Мушкетик); *Де Родим?* (П. Загребельний); *Я хочу її купити. Скільки за неї?* (П. Загребельний). Частковопитальний тип доповнюють структури, у яких актуалізовано спонукальне значення. Це своєрідна реакція мовця на репліку його співрозмовника. Такі побудови засвідчують, що інформацію почуто й мовець чекає на додаткове повідомлення, наприклад: *– Оксене... – Ну? – У Сергійка чобітки зовсім порвалися, босий у школу ходить* (Г. Тютюнник); *– Пилипе! – Що? – Куди це ваші худобу порозпускали?* (Г. Тютюнник); *– Бачу, ярчук ваш це молодий, – продовжував гладити Пампука, собаці, здається, ці пестощі подобалися. – Ви вже перевіряли його на ділі? – Тобто? Чого конкретно ви від мене хочете? – Анатолій почувався так, наче з даху зірвався* (В. Слапчук). Зважаючи на специфіку комунікативно-інтенційного змісту, виокремлюємо також питально-альтернативні конструкції, наприклад: *Вінок пливе, зникає за ночами... Чи десь його прибило між корчами, чи десь лежить, примулений піском?..* (Л. Костенко); *І де він зараз: у пеклі, в раю?* (Ю. Мушкетик). Вони містять два чи більше повідомлення, з-поміж яких одне потенційно правильне. Саме його обирає адресат і про нього повідомляє мовцеві. До своєрідних різновидів висловлень питально-альтернативного змісту належать синтаксичні одиниці, що містять компоненти з уточнювальною семантикою та виразним відтінком розмовності на зразок *чи як, чи що*: *Мені збиратися, чи як?* (П. Загребельний); *– То що, – повторив князь, тепер уже звертаючись до Еймунда, – даси правцю, чи як?* (П. Загребельний); *Ну, виїжджати, чи що?* (Г. Тютюнник); *То вже підемо, чи що?* (Є. Гуцало).

Крім загальнопитальної й частковопитальної модальностей та їхніх різноманітних модифікацій, потрібно наголосити на невласнепитальній модальності, притаманній питальним риторичним конструкціям. Зазначені синтаксичні одиниці мають формальну організацію питальних реченневих побудов, але у них кореляцію «питання – відповідь» деякою мірою порушено й послаблено прямо-

питальну інтенцію. Комунікативна організація таких структур передбачає нівеляцію функції адресата. Адресант не чекає відповіді на своє запитання, оскільки вона закладена в самому питанні, наприклад: *...як платити злочином за злочин, то як же ї жити, люди, на землі?* (Л. Костенко); *То де ж воно, всевидящее око?!* (Л. Костенко); *Хіба наш батько ласий був на гроші? Хоч таляр він у вузлик зав'язав?* (Л. Костенко).

Аналізуючи засоби маркування питальної модальності варто наголосити, що таку роль зазвичай виконують питальні речення різноманітної синтаксичної будови, які простежені не лише в діалогічному, а й у монологічному мовленні. Водночас, крім найголовнішої синтаксичної одиниці, питальну модальність зрідка експлікують також синтаксично нечленовані мовні форми (слова-речення), сферу функційного вияву яких переважно становить діалогічне мовлення. Відповідно до зазначених комунікативних виявів питальної модальності вирізняємо висловлення, що на рівні мови корелюють із реченнями, і мовні одиниці, у яких межі висловлення й речення не збігаються, пор.: – *Князю, – майже жалібно мовив Ситник, – нащо питаєш, коли завжди робиш по-своєму?* (П. Загребельний); *І чого ми заїжджали в цю Троянівку?* (Г. Тютюнник) і *Невже? Та невже? Хіба?* Конструкціям другого різновиду Н. В. Гуйванюк надає статусу нечленованих логіко-модальних комунікатів [3, с. 279]. Засобом їхнього оформлення виступають частки, що виражають цілий спектр різних змістових відтінків – стимул до відповіді, здивування, недовіру та ін.: – *Ну?* – сказав Ярослав. – *То що маєш?* (П. Загребельний); – *Хіба?* – здивувався князь (П. Загребельний); – *Цієї ночі Київ бомбили...* – *Невже?* (В. О. Шевчук); – *Дядьку Андрію! Красолька лошачка привела!* – *Невже?* – *Йй-богу* (В. О. Шевчук).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, *питальна модальність* – грамема категорії синтаксичної модальності, яка виражає граматично оформлену питальну семантику про предмети, явища, дії, процеси, стани тощо, розчленована на загальнопитальне, частковопитальне та невласне-питальне значення і має певну сукупність формальних засобів реалізації. У перспективі доцільним буде розгляд інших граем синтаксичної, морфологічної та лексико-граматичної модальностей у межах мовленнєвих актів, а також відповідно до їхньої поліфункційності, багатоярусності й різноманітності сучасних мовних ресурсів.

Джерела та література

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка: синтаксис / В. Г. Гак. – [2-е изд., исправ. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1986. – 221 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
3. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : вибр. пр. / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т, 2009. – 664 с.
4. Жаровська О. Функції питальних речень у повісті «Fata morgana» М. Коцюбинського / Олена Жаровська // Наук. зап. Він. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. : Філологія. До 140-річчя від дня народж. Михайла Коцюбинського : [зб. наук. пр.]. – Вінниця : ВДПУ, 2005. – Вип. 7. – С. 232–235.
5. Кондратенко Н. В. Питальні речення в українському поетичному мовленні відношень : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Кондратенко. – Одеса, 2001. – 16 с.
6. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – [7-е изд.]. – М. : Учпедгиз, 1956. – 511 с.
7. Сучасна українська літературна мова: синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с.
8. Шабат-Савка С. Питальне речення в структурі моделей діалогічного мовлення (на матеріалі мови творів М. Коцюбинського) / Світлана Шабат-Савка // Наук. зап. Він. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. : Філологія. До 140-річчя від дня народж. Михайла Коцюбинського : [зб. наук. пр.]. – Вінниця : ВДПУ, 2005. – Вип. 7. – С. 228–231.

Костусьяк Наталя. **Коммуникативно-прагматические признаки вопросительной модальности.** В статье определены дифференциальные признаки вопросительной модальности, которая характеризуется в ракурсе «говорящий – адресат» и рассматривается в связи с диалогической речью. Учитывая совокупность квалификационных параметров, выделены такие разновидности вопросительных модальных структур: общевопросительные, частичновопросительные и несобственно-вопросительные; описаны их формальные маркеры, в частности акцентировано внимание на вопросительной интонации; порядке слов, который обычно заключается в перемещении языковой единицы, связанной с вопросом, на начало предложения; вопросительных части-

цах и местоименных словах. Рассмотрены предложения с уточняюще-переспрашивающим, уточняюще-встречным значениями, вопросительно-отрицательные синтаксические единицы, конструкции с дополнительной желательной семантикой, вопросительно-альтернативные структуры как различные модификации общевопросительных и частичновопросительных предложений.

Ключевые слова: вопросительная модальность, общевопросительные и частичновопросительные модальные значения, уточняюще-переспрашивающие, уточняюще-встречные, вопросительно-отрицательные, вопросительно-альтернативные значения.

Kostusyak Nataliya. Communicative and Pragmatical Features of Interrogative Modality. There have been found out differential features of interrogative modality in the article. It has been characterized as «a speaker – an addressee» and studied in connection with dialogic speech. Taking into account qualification criteria together there have been distinguished two varieties of interrogative modal structures: common interrogative and partially interrogative; their formal markers, in particular interrogative intonation, word order, which usually consists in transfer of a language unit connected with a question to the initial part of a sentence, interrogative particles and pronominal words, have been outlined. There have been studied sentence structures with specification and re-interrogative, specification and opposite meanings, interrogative and negative syntactic units, constructions with addition of wish semantics, interrogative and alternative structures as different modifications of common interrogative and partially interrogative sentences.

Key words: interrogative modality, common interrogative and partially interrogative modal meanings, specification and re-interrogative, specification and opposite, interrogative and negative, interrogative and alternative meanings.

Стаття надійшла до редколегії
14.03.2013 р.

УДК 811.161.2'373.611'366

Оксана Кушлик

Дериваційний потенціал відприкметникових каузативних дієслів сприймання в українській мові

У статті досліджено дериваційний потенціал відприкметникових суфіксальних дієслів зі слотвірним значенням «наділяти ознакою, сприйнятою органами чуття» з урахуванням частиномовної належності похідних одиниць (виокремлення субстантивної, ад'єктивної і вербальної слотвірних зон) та глибини семантичних позицій (експлікація кількома слотворчими засобами одного слотвірного значення).

Ключові слова: слотвірна парадигма, слотвірна зона, слотвірне значення, слотворчий формант, відприкметникове каузативне дієслово, структурно-семантичний тип.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема системного вивчення дериваційного потенціалу різних лексико-граматичних розрядів слів загалом та лексико-семантичних груп зокрема набуває все більшої актуальності в українській дериватології. Розв'язання її стало можливим у межах порівняно недавно сформованого основоцентричного підходу, зорієнтованого на твірну основу як чинник типології. Зміщення акценту зі слотвірного форманта на твірну основу спонукало до розв'язання низки завдань, яким не було приділено належної уваги, що відповідно спричинило «однобічність і неповноту характеристики слотвірної системи» [6, с. 6]. Урахування зумовленості дериваційного потенціалу слів різної частиномовної належності особливостями їхньої загальнокатегорійної та лексичної семантики, структурно-слотвірними, функціонально-стилістичними чинниками з доповненням характеристик, змодельованих на основі формантоцентричного підходу, – неодмінна умова адекватного відображення усєї складності слотвірної системи.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Показником дериваційного потенціалу слів вважають слотвірну парадигму, яку визначають як комплексну одиницю, що складає систему дериватів одного ступеня творення, об'єднаних тотожністю твірної основи і протиставлених слотворчими формантами [2, с. 29]. В україністиці на основі аналізу структури й семантики слотвірних парадигм уже